

ŞİRVAN ŞAH VE ŞEMAIL BANU

Dr. Selami ECE*

ÖZET

Şirvan Şah ve Şemal Banu hikâyesi 16. yüzyılda İznikli Bekayî tarafından kaleme alınmış bir eserdir. Türk Edebiyatında, Klâsik öyküleme özelliklerinin izlendiği bu eserden hemen hemen hiç söz edilmemiştir. Rastlanabilecek bazı bilgiler ise tashih edilmeyi gerektirecek mahiyettedir. Bu makalede eserin müellifi ve kime sunulduğu tespit edilmiş, nüshanın özellikleri ve hikâyenin özeti sunulmuştur.

Klâsik Türk Edebiyatının manzum eserlerine şekli kriterlerden hareketle tanım ve konum belirlemek, inceleme metodu tayin etmek kolay iken mensur olan metinler için kriterlerin tespiti problem teşkil etmiştir. Bu sahada değişik sınıflandırmaların ve tanımlama çabalarının olduğu bilinmektedir.¹ *Varka ve Gülşah, Süheyl ü Nevbahar, İskendername, Hüsrev ü Şirin, Hüsn ü Dil, Bülbuliyye, Hikâye-i Mihr ü Vefa* gibi mensur örneklerine rastladığımız hikâyelerin mesnevi geleneği içerisinde değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu eserlerin de yüksek zümreye mensup şairler tarafından kaleme alınıp çoğu defa dönemin sultanına ithaf edilmiş olması, sözlü kültürden çok, yazılı metinler halinde doğması ve yaşaması, dil ve anlatım özellikleriyle söz gelimi *Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber, Emrah ile Selvihan* gibi hikâyelerden farklı bir dil ve üslup anlayışıyla ortaya konması, dahil edilecekleri grubun belirleyici özelliğidir. Bu arada *Ferhad ile Şirin* konusunun, değişikliğe uğramadan hem halk hikâyesi olarak anlatımına hem de klâsik öyküleme esaslarıyla yazılı metnine rastlarız. İlk grup yani yazılı varyantlarına rastladığımız hikâyeler, çoğunlukla Fars Edebiyatından tercüme, uyarlama veya telif niteliğinde iken ikinci grup daha çok anonim niteliktedir. Halk

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edb. Fak. Türk Dili ve Edb. Bl. Öğretim Üyesi.

¹ Bkz. Agah Sırrı Levend, "Divan Edebiyatında Hikâye" *TDAY Belleten* 1967, Ankara 1968, s. 72-73; Ali Berat Alptekin, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Ankara, 1997, s. 38-39; Hasan Kavruk, *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, İstanbul, 1998, s. 14; Hasibe Mazioğlu, "Divan Edebiyatında Hikâye", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Ankara, 1985, s. 19-34; Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman*, İstanbul, 1985, s. 39-40; Pertev Naili Boratav, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Ankara 1946, s. 25-34;

hikâyelerinin tanımında ve ayırımında bu *anonim olma* niteliği konu üzerinde çalışanlar tarafından daima benimsenen bir ölçü olmuştur.²

Bu yazının konusunu teşkil eden ve edebiyatımızda hemen hemen hiç söz edilmemiş olan *Şirvan Şah ile Şemal Banu* hikâyesi klâsik öyküleme geleneğiyle kaleme alınmış bir eserdir. Eserin kime ait olduğu ve kime takdim edildiği ise aydınlanmış değildir. Şirvan Şah ve Şemal Banu hikâyesinin metni üzerine, bu yazıda söz edilecek hususlardan farklı bir dikkatle doktora ön çalışması yapılmıştır.³ Ağah Sırrı Levend, eseri, *mensur hikâyeler* başlığı altında gösterir ve İznikli Bekayî'nin IV. Murad adına yazdığını kaydeder.⁴ Fiktif alemin başkahramanlarından olan Şirvan Şah'ın diliyle Şemal Banu'ya duyulan hasret üzerine söylenmiş bir gazelin makta beytindeki "Bekayî" mahlası, eserin yazarına dair tek referanstır.

*Ey Bekâyî şûretâ yârimden ayırdı felek
Ma'ânîde itdi bütûn dünyâda varımdan cüdâ⁵*

Öncelikle eserin hangi Bekayî tarafından hangi padişaha sunulduğunu tashih etmek gerekiyor.

*Bu [pâd]şâh ki odur maşşûd u devrân
Ki ya'nî Hâzret-i [sultân] Murâd Hân*

beyti⁶ eserin Murad isimli bir padişaha sunulduğuna delil teşkil etse de eserden hareketle sözü edilen padişahın kaçınıcı Murad olduğunu tespit etmek mümkün değildir. Eser, IV. Murad'a sunulmuşsa İznikli Bekayî'ye ait olmadığı, İznikli Bekayî'ye aitse IV. Murad'a sunulmadığı kesindir. Çünkü İznikli Bekayî, Riyazî⁷ ve Rıza⁸ tezkirelerine göre 1003 (1595) yılında vefat etmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde

² Fikret Türkmen, "Halk Edebiyatı" *DİA*, 17, 488.

³ Metin Karadağ, *Şirvan Şah ile Şemal Banu Hikâyesi Üzerinde Bir Araştırma*, Doktora Ön Çalışması, Erzurum, 1981.

⁴ Ağah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi I Giriş*, 3. Baskı, TTK Yay., Ankara, 1988. s. 143.

⁵ Bekayî, *Şirvan Şah ve Şemal Banu*, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Ktp. ASL No: 281, s. 23^b.

⁶ a.g.e., 131^a.

⁷ Riyazî, *Riyazü's-Şuarâ*, Nuri Osmaniye Ktp: 3724, 41b.

⁸ Rıza, *Tezkiretü's-Şuara*, Süleymaniye Ktp. Aşır Efendi: 243, 10b.

ise yanlışlıkla 980 (1578) olarak kaydedilmiştir.⁹ Aynı isimli padişahlar ile aynı isimli şairlerin yaşadığı dönemleri bir çizelge ile tespit etmeye çalışalım:

Yazar/Şair	Ölümü	Sultan	Saltanatı
		II. Murad	1421 -1451
İznikli Bekayî	1595	III. Murad	1574 -1595
Küfeli Bekayî	1592	"	"
Dursunzade Bekayî	1606	"	"
		IV. Murad	1623 - 1640
Darendeli Bekayî	1785		

Tabloda görüldüğü gibi eserin II. ve IV. Murad'a sunulmuş olma ve Darendeli Bekayî tarafından yazılmış olma ihtimali yoktur. Eserin "*Ĥatm-i Kitāb ve Ġāzî-ı Őehzāde-i AġŐān Ĥazretlerine Ġāzî Sultān Murād Ĥān Ĥazretlerinin Naġmı budur*" başlığı altındaki

*İki Őehzādestin hem pür-kemāl et
Muhammed-hulk u Mahmūdu'l-hısāl et*

(İki Őehzadesini tam mükemmel et, son peygamberin ahlak ve erdemiyile vasıflandır!)

beyti, sultanın övülmeye lâyık iki Őahzadesinin olduğu mesajını veriyor. Ancak ikinci mısradaki Muhammed ve Mahmud isimlerinin tevriyeli kullanılmış olabileceğinden hareket edince III. Murad'ın bu isimde iki Őehzadesinin olduğunu tespit ediyoruz: Tahtın varisi olan Muhamed (III. Mehmed) sultanın büyük oğlu, Mahmud ise 1595 (III. Murad'ın ölüm tarihi)'ten önce ölen Şehzadelere biridir.¹⁰ Muhammed ve Mahmud isimli bu iki Őehzadeden, III. Murad dönemini yaşamış olan Nefî'nin de övgüyle söz ettiğİ görülür.

*Der Sitāyış-ı Őehzādegān-ı Sultān Murād Ĥān Aleyhi'r-
Raĥmetü ve'l-Ġufrān*

*İki Őehzāde kıtm her biri bir rûĥ-ı muŐavverdir
Dü-nür-ı çeŐm-ı yektā pâdiŐāh-ı heft-kıŐverdir*

⁹ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2000, II, 97.

¹⁰ Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar Türkiye*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1996, C. III, s. 177.

.....
*Biri sultân Mahmûd u biri Sultân Muhammed kim
İkisi de 'acep şehzâde-i pâkize-gevherdir*

.....
*Ne nisbet bunlara Yûsufla ihvânı ki bunlarda
Tefâvüt yok güzellik nâz-perverlik berâberdir*

*Cebînde anıñ envâr-ı devlet zâhir ü bâhir
Nihâdında bunuñ âsâr-ı isti'dâd muzmerdir¹¹*

Beyitlerden anlaşıldığı kadarıyla biri diğerine tercih edilemeyecek kadar güzel yaratılışlı Muhammed ve Mahmud ismindeki bu iki şehzâde, Yusuf peygamberin kardeşlerine olan üstünlüğü gibi diğer şehzadelere göre üstündürlükler.

Mahmud isimli şehzâde, 1595 yılından önce öldüğüne ve Muhammed isimli ağabeyiyle birlikte övüldüğüne göre muhtemelen bu şiirlerin kaleme alındığı tarihte 3-4 yaşlarında idi. Yani Bekayî ve Nefî bu şiirleri yaklaşık 1590'lı yıllarda yazmışlardı. Bu aynı zamanda *Şirvan Şah ile Semail Banu* hikâyesinin padişaha takdim tarihiydi. Bekayî bu tarih için sadece aşağıdaki beyitleri yazmakla iktifa etmiştir.

*Bir ay içre bitürdüm bu kitâbı
Cenâbına getürdüm bu kitâbı*

*Rebî'ü'l-evvel idi ibtidâsı
Hem oldı âhîrinde intihâsı¹²*

Eserin hangi Bekayî tarafından yazıldığını da tespit etmeye çalışalım:

Kûfeli Bekayî hakkında tezkirelerde kaydedilen bilgiler onun İstanbul'a ve sultana uzak olduğu yönündedir. Kûfeli bir hatibin oğludur. Adı Abdalbaki olduğu için Bekayî mahlasını almıştır. Tahsilini bitirdikten sonra Gülşeniye Tarikatına girmiş, Rumelinde dolaşmış, daha sonra Şam'da Vezir Mustafa Paşa hazretlerinin Mevlevihanelerinde mesnevihanlık yapmıştır. Cüzî miktarda bilgisi ve şiirleri vardır. 1000 (1592) yılında vefat etmiştir. Bizatihi kendisiyle Şam'da iken görüşüp sohbet eden Kınalızadenin kaydettiği bu bilgiler¹³ diğer kaynaklarda¹⁴ da tekrar edilmiştir.

¹¹ Metin Akkuş, *Nefî Divanı*, Akçağ, Ankara, 1993, s. 108-109.

¹² Bekayî, 130^b.

¹³ İbrahim Kutluk, *Kınalızade Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şuara*, 2 C., TTK Yay., Ankara, 1989, C. II, s. 217.

Dursunzade Bekayî hakkındaki kayıtların en ayrıntılısı Nevzade Atay tarafından verilmiştir:

Kanuni Sultan Süleyman döneminin sonunda vefat eden Sahn müderrislerinden Dursun Efendinin (ö. 966/1558-59) büyük oğludur. Mahlası Bekayî'dir ve "Dursunzade" ismiyle anılır. 950 (1543) senesinde doğup öğrenim görme çağına geldiğinde dönemin ileri gelen ilim adamlarından eski İbrahim Paşa Müderrisi olan Bustanzade Efendiden ve Rüstem Paşa müderrisi İvaz Efendiden istifade etmiş, daha sonra Sahn müderrisi Şeyhü Efendi ve Salih Molla Efendi ile çalışmıştır. 1564 yılında müderris olduktan sonraki hayatı sürekli görev değişiklikleriyle geçmiştir. Öyle ki 1582'den ölüm tarihi olan 1606 yılına kadar on altı defa görev yerinde değişiklik yapılmış, nihayet Kahire kadısı iken ölmüştür. Aralarında yakın dostluk bulunan Kınalızade Hasan Çelebinin Dursunzade Bekayî için şiirde, şiir teorisinde ve inşa alanında usta bir sanatkâr olduğuna dair kaydettiği bilgiler Nevzade tarafından da teyit edilmiştir.¹⁵ Eserinin olup olmadığına dair ise bilgi verilmemiştir. Hasan Çelebi tezkiresini özetleyen ve hem eserleri hem de eserlerden yapılan alıntılarını özenle vermeye çalışan Beyanî¹⁶ "Şîrî hûb ve mesnevisi merḥûbdur."¹⁷ ifadesini sarf etmiştir.

İznikli Bekayî ise bir macuncunun oğludur bu sebeple kendisine "Macuncuzade" denmiştir. Rıza tezkiresinde Mehmed¹⁸ diğer eserlerde ise adının Abdülbaki olduğu kaydedilmiştir. Hocazade Kurt Çelebiden ders almış, onun ölümünden sonra Sultan Murad Hanın hocalarından olan İbrahim Efendiden mülazım olmuştur. Manisa'daki medreselerden birinde müderrislik yaparken henüz Şehzade olan III. Murad'ın maiyetine katılmış ve onun yardım ve ihsanlarını görmüştür. Şehzade Murad tahta geçince (1574) bir arzuhaliyle İstanbul'da Merdümiye Medresesine tayin edilmiş, 1575-76 Zilhiccesinde Allâme-i Şâhî mahfilinden olan Beşiktaş'taki Hayreddin Paşa Medresesine geçmiştir. 1578'de Kızıl Maslak payesine terfi olundu. 1580'de Sahn müderrisliğine, 1581'de Selanik kazasına, 1582'de Galata'ya tayin edilip 1583'te görevden azledildi. 1585'te tekrar

¹⁴G.M. Meredith-Owens, *Aşık Çelebi Meşairu's-Şuarâ or Tezkere of Aşık Çelebi*, London, 1971, s. 56^b; İbrahim Kutluk, *Beyanî Mustafa bin Carullah Tezkiretü's-Şuarâ*, TTK, Ankara, 97, s. 32. İlhan Genç, *Esrar Dede Tezkire-ü Şuarâ-yı Mevlevîyye*, AKM, Ankara, 2000, s. 58; Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisab*, Tıpkıbasım, Ankara, 2000, s. 144^b.

¹⁵ Kutluk, *Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şuara*, I, 218-219; Abdulkadir Özcan, *Şakâik-ı Numaniye ve Zeyilleri*, 5 C., Çağrı Yay., İstanbul, 1989. C. II, s. 513-514.

¹⁶Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, KTB Yay., Ankara, 1988, s. 65-66.

¹⁷ Kutluk, *Beyanî Mustafa bin Carullah Tezkiretü's-Şuara*, s. 32.

¹⁸ Rıza, 10^b.

Galata'daki görevine iade edildi. 1586'da Üsküdar kazasına tayin edilip üç gün sonra Mekke'ye gitmek istemediği için istifa etmiş sayıldı. Gözden düşmüş ve sahip olduğu mevkiyi de kaybetmişti. 1595 yılında karısı tarafından öldürüldü. "Maarif-i cüziyye ile meşhur evzâ ve etvarı amiyane, şiir ve inşası miyane" idi.¹⁹ Şairin şiirlerinin fazla olduğu hatta manzum bir kitabının bulunduğu ise Kınalızade tarafından kaydedilir.²⁰ Faizî²¹, Rıza²² ve Riyazî²³ de bu 1003 tarihini doğrular. *Osmanlı Müellifleri*'nde ise 1572 yılında öldüğü kaydedilmiştir.²⁴ Ağâh Sırrı da şairin ölüm tarihi için *Osmanlı Müellifleri*'ndeki kaydı tekrar etmiştir.²⁵

Bekayı için diğer tarih kitaplarında²⁶ rastlamadığımız bir kayda daha burada yer vermek istiyoruz. Yılmaz Öztuna'ya göre Macuncuzade İznikli Bekayî, III. Murad'ın hocalığını da yapmıştır.²⁷

Bekâyî mahlaslı şairlerin biyografilerini tetkik edince İznikli Bekayî'nin III. Murad'a yakın olduğunu görmek mümkündür. Gül ü Bülbül isimli mesnevisini de III. Murad'a şehzadeligi sırasında takdim etmiştir. Şair, *Gül ü Bülbül*'ün bitiriliş tarihini

*Bekâyî kim bu nazmı itmîşidi
Toğuz yüz yetmiş üçe yetmiş idi*²⁸

beytiyle kaydetmiştir. "*Medh-i Şehzâde-i Cüvân-bahîr*" başlığı altında da

¹⁹ Özcan, II, 330-331. Ayrıca bkz. Cemil Çiftçi, *Maktul Şairler*, Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 283-285.

²⁰ Kutluk, *Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiretü's-şuara*, I, 220.

²¹ Faizî, *Zübdetü'l-Eşâr*, Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa: 1877, 19^b.

²² Rıza, 10^b.

²³ Riyazî, 41^b.

²⁴ Bursalı Mehmed Tahir, II, 97.

²⁵ Levend, 143.

²⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV C., TTK Yay., Ankara, 1998; Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, 10 C., (çev: Mehmet Ata, Haz.: Mümin Çevik, Erol Kılıç), Berikan-Emir Basın Yay., İstanbul, (-).

²⁷ Öztuna, 175. Kaynağı belirtilmeyen bu kayda Öztuna'nın daha kapsamlı eseri olan *Büyük Türkiye Tarihi*'nde rastlayamadık. Nevîzade Atayî'nin Bekayî'nin biyografisine dair "Sultan Murad Hanın muallim-i evveli İbrahim Efendiden mülazım olup..." (Özcan, II, 331) şeklindeki kaydı mı bu şekilde yorumlanmıştır bilemiyoruz.

²⁸ Gencay Zavotçu, *Türk Edebiyatında Gül ü Bülbül Mesnevileri (Mukayeseli Çalışma)I-II*, Doktora Tezi, Erzurum, 2000, s. 65.

*Murād-ı ʿālem-i maḫşūd-ı devrân
Kı oldur Şâh Murād bin Sellm Hân*

.....
*Ne lâyıḫdur o der-gâha bu evrâk
İlnmek büstâna berg [ü] yaprak²⁹*

vb. beyitlerle eseri ithaf ettiği şehzadeyi övmüştür.
Şirvan Şah ile Şemal Banu hikâyesinin ithafı ise şu şekildedir:

*“Ḥatm-i Kitâb ve Gâzi-i Şehzâde-i Âlişân Ḥazretlerine Gâzi
Sultân Murād Hân Ḥazretlerinin Nazmı budur*

.....
*Ḳapuında çünki bir kemter ḳulum ben
Senânun gülşeninde bülbülüm ben*

.....
*Demem ki itdim anı saña lâyıḫ
Muḫaḫḫaktır ki kıldım baña lâyıḫ*

*Bu şâh ki o[]dur[ur] maḫşüd u devrân
Kı yaʿnî Ḥazret-i sultân Murād Hân³⁰ vb.*

İkinci nüshasını tespit edemediğimiz bu eser üzerinde müstensihin de bazı ilavelerde bulunduğu anlaşılmaktadır.

*“...Şoñra şubaşı ve zâbitâna, Şemâʿil Bânü'ya ʿizzet ü
ikrâmlar idüp ḫânelerine getürüp ziyâfet idüp ayıldılar, ancak olur.*

*Bir gâzâ itdin yline şâd eyledin peygamberi
ʿArşa as şimden gerü tiğ-i süreyyâ-gevheri³¹*

Nefî'ye ait ve Sultan II. Osman'ın (saltanatı: 1618-1622) övgüsüne yazılmış olan bir kasidenin³² iki ayrı beytinden birer mısra tazmin etmek suretiyle

²⁹ Zavotçu, 499-500

³⁰ Bekayî, 130^a-131^a.

³¹ a.g.e., 46^a.

³² Bkz. Akkuş, 90.

metne yerleştirilmiştir. Kasidenin yazılış tarihi ve bağlam itibarıyla tazminin müstensih'e ait olduğu anlaşılmaktadır.

*Ayağı yer mi başar zülfüne berdâr olanuñ
Görmedim kendim bilelden böyle şandân olduğum*³³

beytinin ilk mısraı ise Necati Bey'in (ö. 1509) bir gazelinden tazmin edilmiştir³⁴ ve tazminin müellif tarafından yapılmış olması da muhtemeldir.

Eser 1165 (1748) yılında Mehmed el-Eyyübî tarafından istinsah edilmiştir. Bin tane kitap istinsah ettiğini belirten müstensih³⁵ metne kendine ait üç beyti "Beyt-i Eyyübî"³⁶ başlığı altında ilave etmiştir.

Eserin tercüme mi, telif mi olduğu konusunda Bekayî'nin

*Hem itdüm terceme hem yazdum anı
Hem itdüm hizmet-i şâh-ı cihânî*³⁷

şeklindeki ifadesinden eserin aslını tercüme ederken serbest davrandığı, yani eseri kendi bakış açısı ve edebî zevki doğrultusunda uyarladığı anlaşılmaktadır. Fars edebiyatının belli başlı kaynaklarını³⁸ taramamıza rağmen Şirvan Şah ile Semail

³³ Bekayî, 106^a.

³⁴ Bkz. Ali Nihat Tarlan, *Necati Bey Divanı*, Akçağ, Ankara, 1992. s. 360.

³⁵ Bekayî, 131^a.

³⁶ a.g.e., 114^b.

³⁷ a.g.e., 130^b.

³⁸ Ali Ekber-i Dihhoda, *Lugatnâme*, 14+1 C., Müessesesi-i İntişârât ü Çap-ı Danışgah-ı Tahran, 1372-1373 h.ş.; Jan Rypka, *History of Iranian Literature (Tarih-i Edebiyat-ı İran)*, (çev.: İsa-yi Şehâbî), Çaphane-i Milli-yi İran, Tahran, 1354 h.ş.; Said-i Nefisî, *Tarih-i Nazm u Nesr*, II C., Tahran, 1363 h.ş.; Muhammed-i Muşun, *Ferheng-i Farisî, Silsile-i Ferhenghâ-yı "Mush"* 6 C., Müessesesi-i İntişârât-ı Emirkebur, Tahran 1371 h.ş.; Devletşah-ı Semerkandî, *Tezkire-yi Devletşâh (Muhammed-i Abbâsî - Muhammed-i Ramazân)*, Tahran 1368 h.ş.; Muhammed-i Avfi, *Lübübü'l-Elbâb*, (Edited by Edward G. Browne, M.A., M.B.), Volume I-II, London-Leiden 1903-1906; E.E. Berthels, *Tarih-i Edebiyyât-ı Farisî*, (çev.: Sîrûs-i İzedî), 2 C. İntişârât-ı Hirmend, Tahran, 1373-1374 h.ş.; Edward G. Browne, *A Literary History of Persia*, Volume I-IV. Cambridge at the University Press. Cambridge, 1924.; Zebihullâh-ı Safâ, *Tarih-i Edebiyyât, Der-İrân*, V C., Tahran, 1371 h.ş.; Muhammed Ali-yi Taberî, *Zübdetü'l-Asar*, Müessesesi-i İntişârât-ı Emîr Kebir, Tahran, 1372 h.ş.

Banu ismine rastayamadık. *Şirvan Şah*³⁹ tarihi bir isim olmasına rağmen, eser tarihi bağlantı kurmaya elveriŐli bir kurgusal yapıya da sahip değildir.

Hikyenin zeti:

ocuğu olmayan Őiraz Şahı Bahtiyar'ın bir pirin duasıyla oğlu dünyaya gelir ve adını Şirvan Şah koyarlar. Şirvan Şah büyüyünce Bağdat Şahı Şapur'un kızı ile niŐanlanır. Bu arada ava çıkan Şirvan Şah Őemail'i görür ve birbirlerine aşık olurlar.

Şirvan Şah Şapur'un kızı Hümayun Banu ile evlenmek zorunda kalır fakat Őemail'e olan aŐkından dolayı Hümayun Banu'dan uzak durur. Bu evliliği duyan Őemail Banu ise hastalanır. Bağlanmış olduğu zincirlerden kurtulup çöllere düŐer.

Şirvan Şah, babasının ölümü üzerine askeriyle birlikte Őiraz'a döner.

Őemail Banu lde yakalandığı haramilerin elinden kurtulmayı baŐarır ve Şirvan Şah'ın dayesiyle karŐılaŐır. Birlikte Şirvan Şah'ın sarayına dönerler. Dayesi, Őemail'i tebdil-i kıyafet ile gizler ve Hümayun'dan gizlice iki sevgiliyi buluŐturur. Hümayun Banu, kölesi Yakut'tan gerçeği öğrenir. Baskın düzenler ve Őemail'i de yakalatıp Yakut'a onu öldürmesini emreder. Yakut lde Őemail'i öldürmek zereykeni tesadüf eden Hoca Ferah isimli bir tüccara bir kese altın karŐılıđında satar.

nce büyük acılar çeken Şirvan, daha sonra Yakut'tan onun Őemail'i öldürmediğini öğrenir. Av bahanesiyle Őehirde ıkan Şirvan, Őemail'i aramaya koyulur. Őemail'in altı kardeŐinin en büyükleri olan Rahham'ın önderliğinde kırk yiğitile beraber kızkardeŐlerini aramaya çıkar ve Umman vilyetine varırlar. Umman Şahı Zengilerle giriŐtiđi savaŐta yenilince devletin ileri gelenleri Rahham'ı Şah olarak seçerler. Őemail'i satın alan Hoca Ferah, Umman'a gelince Őemail'i Rahham'a armağan eder. İki kardeŐ birbirine kavuŐurlar.

Şirvan Şah da Hoca Nasır takma adıyla bir bazergan kılığında Umman'a gelir ve Umman'ın eski Őahının annesi Meryem Hatunun misafiri olur. Ondan Őemail'in de aynı vilyette olduğunu, inzivaya çekildiğini öğrenince Rahham Őaha yaklaŐır, onun dostluk ve güvenini kazanır. Rahham, kızkardeŐine Hoca Nasır ile evlenmesini tavsiye eder ve tanımadığı Şirvan Şah için Őemail'in inzivaya çekildiği yerin karŐısına bir köŐk yaptırır.

³⁹ Şirvan Şah: Şirvan'da hüküm süren Halil Sultanın oğlu ve Şirvan devletinin kurucusu olan Őeyh İbrahim'in torunudur. Hicri dokuzuncu asırda babasının yerine geçmiŐ, 893'te Safevi hükümdarlarının atası olan Őeyh Haydar tarafından muhasara olunmuŐ ise de Akkoyunlu Yakub Hanın yardımıyla galebe çalmıŐtır. Daha sonra Şah İsmail, babasının intikamını almak üzere Şirvan'a asker sevk ederek 906'da Şirvan Şahı (Ferruh'u) mağlup etmiş ve ölümüne sebep olmuştur. (Őemseddin Sami, *Kmsu'l-A'lm*, 6 C., KaŐgar NeŐriyat (Tpkibasım / facsimile), Ankara, 1996. IV, 2854)

Meryem Hatun, Şemal'e Hoca Nasır'ın kim olduğunu söyler ve iki sevgili mektuplaşırlar. Şemal, Rahham'ın teklifini kabul eder ve iki aşık için görkemli bir düğün yapılır. Şirvan Şah kimliğini açıklar. Meryem Hatun da Rahham ile evlenir ve Bağdat'a dönerler.

Bu arada Bağdat şahı Şapur, Sayeban kavmine yenik düşmüş ve devleti yıkılmıştır. Şirvan Şah ordusuyla tekrar Bağdat'ı ele geçirir. Hümayun ise cariye olarak bir köyde satılırken kendisini tanımayan Şemal'in kardeşi Melik Ferhad tarafından satın alınır. Hümayun, Ferhad'ın birlikte olmak isteğine karşı çıkınca Ferhad ona mutfak hizmetçiliği görevi verir. Hümayun bir gün kim olduğunu açıklar ve bunu öğrenen Şemal ona acır ve kuması olmasına razı olup Şirvan ile evlendirir. Şirvan'ın Hümayun'dan iki kızı Şemal'den de iki oğlu dünyaya gelir. Daha sonra Hümayun ölür. Seksen üç yaşına kadar Şemal ile mutlu bir şekilde yaşayan Şirvan'ın ardından on gün gözyaşı döken Şemal de on birinci gün vefat eder.

Eserin içerisine serpiştirilmiş gazeller, kıtalar ve diğer nazım parçalarıyla, kurgudaki hareketlilik motif ve diğer yerli malzemeler bakımından zengin ve klâsik hikâye tekniğinin başarılı örneklerinden biri olarak kabul edilebilecek bu eserde Nevzade Atayî'nin kanaatlerini teyid edecek şekilde zaman zaman üslûbun ve bakış açısının bayağılığa düştüğünü görmek de mümkündür.

ABSTRACT

The story of Şirvan Şah and Şemal Banu was written down by Bekayî of İznik in the sixteenth century. In Turkish Literature, this work, which depicts classical story techniques, has almost never been mentioned. Although there is some information about it, it requires correction. In this article, the author of the work and the person it was dedicated to are shown, and the qualities of the copy of that work and the summary of the story are given.